

הכרטיס הנסתרים על העלילה והאנשים הדרומים

ברוך נאדל שאפשר היה להציל רכבות, ואולי מאות אלפי יהודים. הוספת שהיהודים לא ניצלו גם בגלל הזנחתם ואספנותם של המוסדות היהודיים. אתה היית מנהיג היהודים האלה. הם הושמדו, ואתה נשאר בחיים. הייתי מבין, אילו באת לתבוע את חשבון דמם אחרי המלחמה, או אילו הצטרפת למפלגת אופוזיציה; או אילו פרשת מהחיים הציבוריים. אולם אתה חזרת לאותה ההנהגה שאתה מאשים אותה באשמת דמים כזאת, מילאת סוף מים וחיפשת קאריירה בתוכה. זה שופך אור נוסף על אישיותך וגם על פעולותיך בעבר. אם תוכל להסביר לי נקודה זו של התנהגותך בימים כתיקונם, ייתכן שאשקול מחדש את עמדתי כלפי זמותך בימיחירום.

קסטנר חיך. הוא תפס בפרק זרועו של תמיר, אמר: "והי שאלה גדולה וצודקת. אחרי המשפט נשב על כוס קפה ואסביר לך."

תמיר הודקף: "אם יש בפיך תשובה כנה, אין סיבה שלא תיתן אותה עכשיו. אם עכשיו אין בפיך תשובה, קרוב לוודאי שאתה ואני לא נשב אף פעם על כוס קפה!"

קסטנר משך בכתפיו, והשניים חזרו לאולם, בו נתחדשה החקירה ביתר תוקף.

עשר דקות דממה

אם קסטנר חשש מפני תמיר, הרי ידיד גרינולד חששו מפני השופט בנימין הלוי. כמה חודשים קודם לכן הפתיע את המדינה כאשר גזר לנאשמי מחתרת צריסין פסקדין שנראה לרבים חמור ביותר. רבים פירשו זאת כהוכחה לכך כי מבחינה רעיונית הוא קרוב מאד לרוח השלטון.

המועקה התגברה כאשר סיים קסטנר את עדותו הראשית. הלוי, שישב עד אז דומם מאחורי דוכנו, פנה אל תמיר: "אולי, לאור עדות העד הראשי, רוצה הנאשם לחזור בו מאי-ההודאה, ולהודות באשמתו?" היה נדמה כי המשפט אבוד, וכי המשפט אינה אלא מעשה דוֹקִישוּט. אך גרינולד עמד על דעתו: ללחום.

המפנה הגדול בא ביום השלישי של החקירה הצולבת, למחרת יום השיחה האדיבה במזנון. קסטנר הכחיש בעדותו כי הציל את אלוף-הס.ס. קורט בכך ממשפט נירנברג. אולם בין עשרות המיסמכים הארוכים, שהוגשו על-ידי התביעה, נכלל בהיסתהדעת גם מכתב של קסטנר אל שר-האוצר המנוח אליעזר קפלן, בו הסביר קסטנר את ענייני הכספים של פרשת ההצלה. בין שני פסקים, בדרך אגב, הזכיר קסטנר שם כי הודות להתערבותו האישית שוחרר בכך מכלא פושעי-המלחמה בנירנברג.

בחקירה הנגדית חזר קסטנר על כל ההכחשות בענין זה. תמיר הטיח לעומתו: "ואני אומר לך שהודות להתערבותך האישית שוחרר בכך בנירנברג" תמיר לא גילה בא תו רגע את המקור. שוב הכחיש קסטנר, בצעקו: "זהו שקר גס!" ואז הניח תמיר את המיסמך לפני השופט.

הלוי שלף את משקפיו, בעלי המסגרת השחורה העבה, נטל לידו את המכתב. הוא החזיקו בידו כעשר דקות, בהן שררה דממה דקה בא.לם. איש אינו יכול לדעת מה התרחש ברבעים אלה בראש הש פט. אולם מאותו רגע, כפי שכתב כתב העוולט הזה עמואל פרת, בספרו פרשת קסטנר. "לא הסתכל עוד השופט בגרינולד. הוא הסתכל בקסטנר. הכל הרגישו: היה זה המפנה."

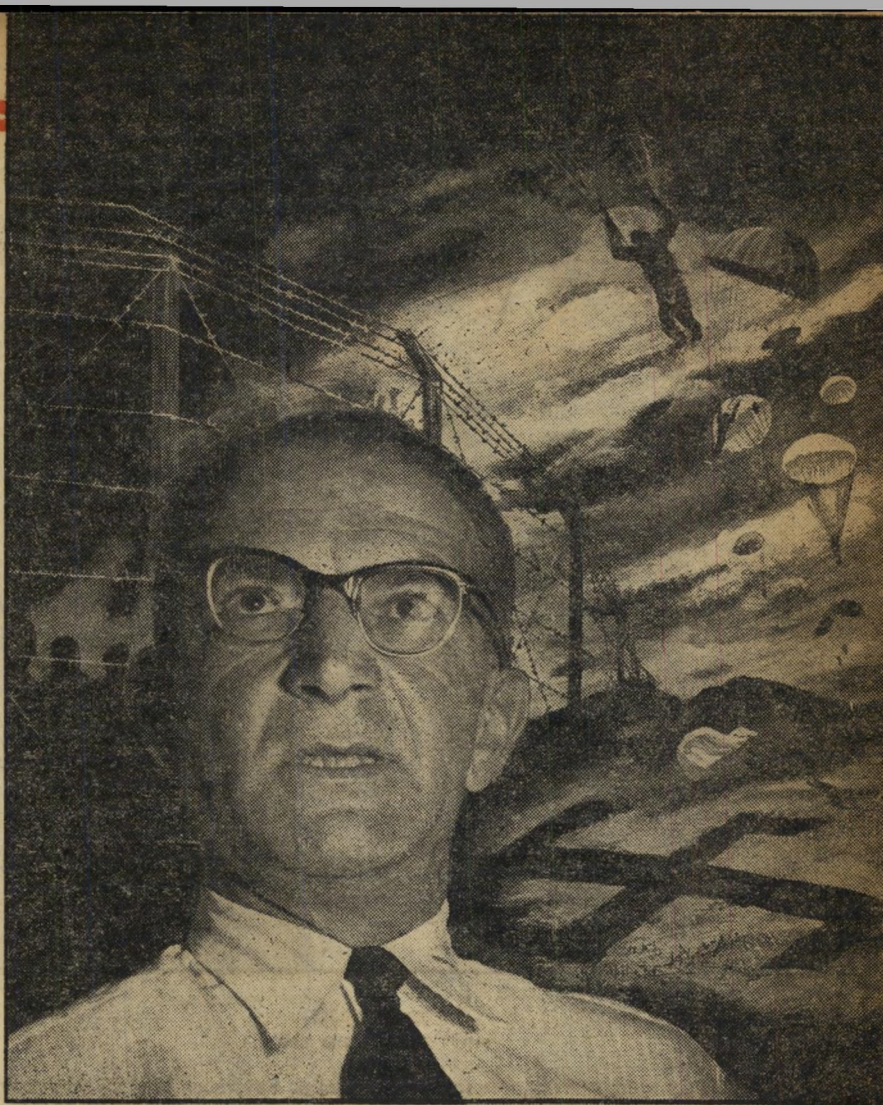
אך הדרך אל פסקי-הדין לא היתה עוד סלולה. מדי פעם התנגשו תמיר והלוי בלוי יות. הלוי קיבל על עצמו לברר את האמת, נטל את היוזמה לידו ברגע שהיה נדמה שאחד הצדדים לא עשה את הכל לבידור ה עובדות בשלמותן. מכיוון שתמיר היה הצד המפעיל, ואילו התביעה פעלה בהתנגנות ובר כה, חקר הלוי לעתים קרובות את עדי ההגנה של תמיר, מילא בכך את התפקיד שהיה מוטל בעצם על חיים כהן.

נהגו של קורט בכר

דאכן הקטנה שנוקדה לעבר גרינולד הפכה בינתיים למסולת גדולה. היא קברת תחתה הרבה גיבורים לאומיים. יואל (רוח גדולה באה) פלגי, שנחשב עד אז ל- סמל גבורת הצוננים, נשבר על דוכן ה- עדים, מילמל בפנים חירות: "אני שקרן! מבחינה צבאית, אני בוגד!" הוא הודה ש- המסמר בעצמו לגסטאפו, בהשפעת קסטנר, וכי שוחרר על-ידי הגסטאפו כדי לפעול עם קבוצת קסטנר. לפגיו ואחריו נשברו או הסתככו בדבריהם אנשים כמו פרופסור בני ימין אקצין, דקן הפאקולטה למשפטים, מנ- היג מפ"ם מנחם באדר, השגריר ג'דען רפאל, איש מערכת דבר הלל דאנציג.

לא כל העדים הופיעו בבית-המשפט. היו אנשים שבאו, לחשו משהו באוזן ונעלמו מבלי להשאיר כתובת. היו שמסרו ידיעות חשובות, אך סירבו לסכן את עצמם בהופעה גלויה. והיו גם טיפוסים הפוכים: אנשים שרק בקושי נמנעו בעדם מלהופיע בבית-המשפט. יום אחד הופיע אצל הסגוריה גבר בכך 40, גבוה ורחב-סנים, שדיבר בקושי עברית. הוא טען בשקט רב-ירושם כי בפיו עדות העשויה להכריע בכל המשפט. "אני", כך גילה, "הנהג של קורט בכר."

הסיפור היה פנטסטי. האיש, יהודי שגויס לחטיבות-העבודה ההונגריות, ברח משם, העמיד פני גוי, הצטרף ליחידה צבאית הונגרית, הוחזר להונגריה, שוחרר וגויס בתור נהג למפקדת החאפן-ס.ס. (הדיביזיות של ה-ס.ס. שצורפו לצבא הסדיר) במצודת שואבנברג. אחרי שהפך נהג צמוד של אלוף-הס.ס. קורט בכר, הכיר את כל פעולותיו. מספר פעמים הוביל את קסטנר עם בכר במכוניתו. בפיו היו שיחות שלמות שנוהלו בין בכר וקסטנר, איתן שמע בשעת הנהיגה. מתוכן אפשר היה לעמוד בנקל על בגידתו של קסטנר. באותו יום שררה מבוכה מסוימת במשרדו של תמיר. במשך כמעט כל מהלך המשפט סירב השופט הלוי בקפדנות לתת כל דחייה שהיא. באחת ההודמנויות הודיע השופט שאם לא יופיעו עדים למחרת היום, יקרא את הצדדים להתחיל בסיכומים. באותו יום, משום מה,

איש השנה, תשי"ד
ציויר זה של קסטנר, על רקע מחנות-ההשמדה והצנחנים, צויר על-ידי צייר מערכת העולם הזה עם בחירתו של קסטנר לאיש השנה, עוד בשלבים הראשונים של המשפט המפורסם.

ימים מעטים אחרי יום-העצמאות החמישי של מדינת ישראל, בסוף מאי 1953, נפגשו ברחוב ירושלמי גבר ישיש, בעל זקנקן אופייני, וצעיר גבוה יפה-תואר. הזקן, בעל בית המלון מלכיאל גרינולד, ניפנף בפני בר-שיחו בגליון גיר. "קיבלתי כת-אשמה", קרא בהתרגשות.

הצעיר לא ידע על מה מדובר. מרכזי רענון, לשעבר מפקד אצ"ל בירושלים, הכיר את גרינולד בתור אבי הצעירה שהיתה אחראית בשעתו למחלקה הרטואית של אצ"ל בעיר. הוא נטל לידו את הגיר, קרא בו כי היועץ המשפטי הגיש נגד גרינולד תביעה בשל הוצאת דיבה על אחד בשם רודולף קסטנר. רענון, איש מעורה מאד בחיי הציבור, לא ידע מי זה קסטנר.

"אני רואה את תמיר", אמר גרינולד, שכמו רוב אורחי המדינה, שמע את שם הפרקליט הצעיר העולה, אחרי שהתפרסם בשורה של משפטים פוליטיים, בעיקר משפטי קולק-חרות, שילנסקי, מחתרת-צריסין ואברגוש.

רענון, ידידו של תמיר, לקח את הגליון והבטיח להביא אותו לתמיר, כדי לבקשו לקבל לידו את התיק. אולם משום-מה שכת על הגיר שבכיסו, בלבו גם חשב כי תמיר לא יתעניין בענין כה פעוט-ערך. אחרי שבוע מצא את הגיר שוב, החזיר אותו לגרינולד הזקן עם פתק. תמיר, כך כתב, עסוק מדי, אינו יכול לסגל בענין. לולא פגישה מקרית אחרת בירושלים, קרוב לוודאי שכל פרשת קסטנר לא היתה מתפתחת כלל.

כי לאמיתו של דבר לא ידע תמיר דבר על הענין. כעבור כמה שבועות שמע במקרה כי בתו של גרינולד שמתלכת בעיר, ממורמרת על כי תמיר סירב להיטש עם אביו. רינה פגשה את עוזרו של תמיר, שפתח אז במקרה סניף ירושלמי למשרדו. הוא קבע פגישה במשרד החדש.

לפני כן כבר היה גרינולד אצל עורך-דין אחר, שהרגיע אותו. "אתה תודה באשמה" יעץ, "ואו יתנו לך קנס קטן. מה איכפת לך?"

אולם לגרינולד היה איכפת. הוא רצה ללחום. הפגישה עם תמיר לא ארכה אלא רבע שעה. סקירה קצרה בגליון-האישום שיכנעה את תמיר כי לפגיו אחת הפרשות הגדולות המתכות לגולדן. כאיש אצ"ל שהוסגר על-ידי ההגנה לבריטים ובילה שנה בקניה, היה לו ענין עמוק בפרשת השואה, שמילאה תפקיד מרכזי בהמרת הטרופים נגד הבריטים. למעשה כבר הוכרע כל כיוונו של הכינוש באותו רגע.

חיוך מפויים

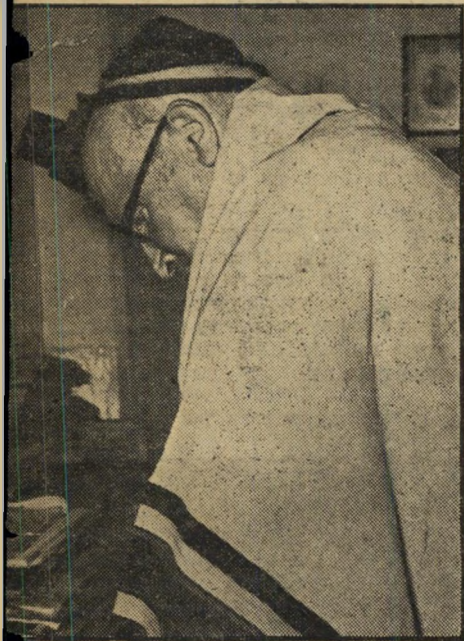
המושפט הגדול החל בעצלתים. חצי שנה עברה עד שנוקעה הישיבה הראשונה. זמן קצר שאלו את עצמם הבודדים שידעו על המשפט: מדוע הוגש בכלל? עד היום לא פוענחה חידה זו. פרקליט המדינה של אז, ארחין שמרון, התנגד בטרורש להגשת המשפט. קסטנר עצמו לא היה מעוניין בו. האיש שנתן את הדחיפה הסופית היה בלי ספק חיים כהן. מה רצה להשיג אחת ההשערות: בעלונת-הסטנטי שלו (מכתב לחברי במוצאי - פנימי) האשים גרינולד רבים מעמודי-התחן של הצמרת בהאשמות שונות - בניניהם את עמוס בן-גוריון, יצחק רסאל, אבא אושי. כהן פשט נאחו בטררשה הראשונה שנראתה לו כבעלת-סיכויים להשיג הרשעה פלילית בטוהה בנקל.

אותה הרגשה עוד שררה בבית-המשפט בימים הראשונים. קסטנר הופיע כאדם שקט, בוטח בעצמו, אדיב ושקול, איש שהותקף לשוא על-ידי משמץ חסר-מעצורים ותובע את זכותו.

זמן קצר אחרי החקירה-הצולבת של קסטנר בידי תמיר, נפגשו שני האנשים במזנון הקטן של בית-המשפט, כשמסביבם קבוצה של סקרנים.

"זו היתה החקירה הטובה ביותר שראיתי בחיי", אמר עורך-הדין-לשעבר קסטנר, באדיבות, ליריבו. "היא היתה יותר טובה אף מאלה שראיתי במשפטי נירנברג".
"אתה הדיפלומט הטוב ביותר שפגשתי בין כל אנשי מפא"י", השיב תמיר באותה אדיבות. "אמרו לי שכל הסכנה במשפט זה היא שאתה קיבלת לידך את ההגנה", המשיך קסטנר. "אם תשיב לי על שאלה אלה, ייתכן מאד שתוכל להיפטר ממני", חיך תמיר. "אדרבה, אשיב ברצונך" נענה קסטנר.

"גנית לרגע להתנהגותך בימי השואה. קראתי בידעות אחרונות שאמרת בראיון לכתב

גרינולד
האיש שגרם לכל המפור, לת, בשעת תפילה בביתו. גרינולד. עסקן ותיק של המזרחי, הוא יהודי אדוק, מאמין בייעודו הלאומי לגליו האמת.

בעדם מלהופיע בבית-המשפט. שדיבר בקושי עברית. הוא טען בשקט רב-ירושם כי בפיו עדות העשויה להכריע בכל המשפט. "אני", כך גילה, "הנהג של קורט בכר."